

מהפכת הרווחה דרך משקפת הביוגרפיה

סקירה על ספרו של אריה אבנרי "החלוץ החברתי" על ד"ר ישראל כ"ץ, ספריית מעריב, שנת 2014, 520 עמודים

עמוס אריא
על דמותו של חלוץ למופת

אריה אבנרי
החלוץ החברתי

[> שינוי פני ההיסטוריה](#)

[> השליחות של ישראל כ"ץ](#)

[> תפקידו של ביוגרף](#)

...

בשבוע שעבר נערכה השקה ברוב עם לביוגרפיה שכתב אריה אבנרי על חייו ועל הישגיו של ד"ר ישראל כ"ץ. רבים באו להשקה בבית הסופר של אגודת הסופרים העברים. הקהל הרב שמע בעניין את דברי שר הרווחה לשעבר יצחק הרצוג, את דבריו של מבקר המדינה לשעבר מיכה לינדנשטראוס, פרופ' ג'וני גל דיקן בית-הספר לעבודה סוציאלית, המנחה לאה טרן - וכמובן, כותב הביוגרפיה. אלה הדברים שאמרתי בערב ההשקה בדברי הפתיחה כיו"ר אגודת הסופרים העברים:

כשכותבים ביוגרפיה יוצרים יצירה, שכן השליטה בבחירת החומרים, היא מעשה של יצירה. הביוגרף רואה את המכלול, בוחר זווית ראייה ובמידה מסוימת שופט את הדמות.

אריה אבנרי אמון על כתיבת ביוגרפיות, ומי שמעיין ברקורד שלו רואה, שמדובר בביוגרף למוד ניסיון, ביוגרף שידע לבנות סיפורי חיים, שיש בהם לא רק דגש על האישיות, אלא רוחב יריעה. היריעה המקיפה בספריו של אבנרי כוללת תמיד את הרקע החברתי, מאבק על תפיסת עולם, סיפורו של דור, סיפורן של תקופות.

הסיפור, שאריה אבנרי מעלה באמצעות ביוגרפיות, מעיד על היכולת להפוך כתיבת קורות לסיפור אנושי מרגש, לספרות של ממש. כדי להבין את האמנות בכתיבת ביוגרפיה, חייבים לגעת לרגע בוינסטון צ'רצ'יל. אל נשכח: צ'רצ'יל קיבל פרס נובל לספרות על כתיבת הביוגרפיה שלו, האוטוביוגרפיה. יש לאריה אבנרי לאן לשאוף...

בששת הכרכים, שכתב וינסטון צ'רצ'יל על מלחמת העולם השנייה, הוא מעלה את השאלה ההיפותטית, אם מה שקרה היה קורה, אילו אדולף היטלר היה מתקבל לבית-הספר לציור בווינה. שאלה כזאת הייתה אפשרית גם בסוגיה: מה היה קורה אילו צ'מברלין ולא צ'רצ'יל היה ליד ההגה עם פרוץ המלחמה.

תחושות כאלה עולות גם למקרא הביוגרפיה של כ"ץ, כמובן בהקשרים יותר חברתיים. מי שמסיים את קריאת הספר, שואל את עצמו, מה היה אילולא החוקים החברתיים של כ"ץ, מה היה אילו באמת נשמענו לכל אזהרותיו על מצב העוני, אילו קראנו את כל האותות, את כל הנורות האדומות, שהאיש היטיב לראות לפני כולנו.

אריה אבנרי מנוסה בכתיבת ביוגרפיות, ויש לו כישרון ספרותי לרקום את הגידים והמילים לדמות של ממש. מי שקורא בביוגרפיה שכתב על השר ישראל כ"ץ, מבין לעומק את המשמעות של כתיבה, שיש בה שאר רוח, שמעוררת למחשבה נוספת.

[שינוי פני ההיסטוריה](#)

ספרו של אבנרי מעביר לנו קריאת כיוון בין השיטין. אנו מבינים, שבהרבה נקודות מפתח בחיי

ישראל כ"ץ, זכינו למפנה חברתי, שהמהפכות שהאיש חולל, היו שינוי פני ההיסטוריה. אתה שואל את עצמך: היכן היינו היום ללא כל המעשים שהאיש הזה עשה. אריה אבנרי יודע לרדת לפרטים ולהציג ציוני דרך על פרשת הדרכים, וכך מוארת השליחות שלו ככותב. הספר נכתב מתוך תחושת ייעוד, שיש בסיפור החיים הזה לשמש זרקור לא רק על העבר, אלא גם זרקור לעתיד. המסר הוא, שגיבור הספר היה איש יחיד במינו: שכאן נעשתה היסטוריה.

אנו חשים את הדי התקופה, את רחש המאורעות, ואנו רואים במרכז המעגלים המצטלבים זה בזה את האיש ישראל כ"ץ. אריה אבנרי כמו הפנים בצורה עמוקה וקלאסית את משמעות אמנות הביוגרפיה: ביו - חיים, גרפיה - כתיבה - זה אומר: כתיבת חיים של אדם. לפנינו דרמה, המסך עולה, וזה סיפור חייו של האיש. אנו בעיצומה של כתיבת קורות, מעבר ממערכה למערכה.

אבנרי מיטיב לתאר את חיי האיש, את המסלול, את הכיוון, את הלבטים, ואנו נסחפים אחר העלילה המרגשת, כאילו קראנו ספר מותח ומרתק. הקריאה הרצופה מלמדת אותנו, שכאן מדובר באדם ממשי, בדמות מורכבת שיש לה שאיפות, יעדים, לבטים, חזון - ובעין הסערה גם משפחתו חשה כל צעד שלו. דפי הספר כמו משדרים לנו, שכאן מדובר בתולדות חייו של איש סגולה. הרקע והפרטים והצלבת האירועים - כל אלה מחזקים בנו את התחושה שזו דמות שחיה במציאות, שהסערות שהיא מחוללת נוגעות בליבת החיים שלנו: שיש בסיפור שלה משהו מן הסיפור שלנו, משהו מן הסיפור של התקופה.

אכן מדובר מצד אחד בתיעוד, ומצד שני בספרות ביוגרפית שיודעת לתת נשמה לכל הפרטים הקטנים. איננו חשים שאנו קוראים עיתון, שלפנינו רק עובדות יבשות. הכל נושם, הכל קם לחיים. כאן מדובר בתיאור אינטימי ומפורט של חיי האדם, ברגשותיה ומחשבותיה של הדמות. כך, למשל, הלבטים שלו כאיש בשירות המדינה שחש הזדהות עם המחאה של הפנתרים. ויש עומק שמעבר לכל: אבנרי בנה ביוגרפיה שאינה רק סיפור האדם שבו היא עוסקת, אלא ביוגרפיה שבאה לשפוך אור דרך הדמות המיוחדת על כל הסביבה שבה חי. אנו נחשפים למאבקים, שהאיש ישראל כ"ץ ניהל הן בתפקידו כמנהל בית-הספר לעבודה סוציאלית, הן כמנכ"ל הביטוח הלאומי, הן כמנהל מכון ברוקדייל - וכל הדרך הארוכה עד שהוא מגיע לפסגת חלומותיו - השר לעבודה ולרווחה.

השליחות של ישראל כ"ץ

לרגע לא חידלה לנקר בנו השאלה המסקרנת, שאלת מיליון הדולר: שאלת חיבתו של הביוגרף לגיבור שלו. וזה טבעי, שאנו שואלים תמיד: האם ביוגרף יכול לכתוב על גיבור שאינו אהוב עליו? האם חיבה מוגברת כלפי הגיבור - יש בה להטות את הכתיבה, האם יהיה בביוגרף הכוח לתאר גם מגרעות וטעויות?

אריה אבנרי ידע ללכת בין הטיפות, ואפשר לומר, שהיטיב לשמור על האיזון הנדרש בעת כתיבת ביוגרפיה. הוא יודע להזדהות עם לבטיו של גיבור ספרו, מצליח לחשוף בעדינות את המתח בין יוסף אלמוגי השר הממונה לבין כ"ץ שמסרב לקבל מרות בנושאים שנראים לו חשובים וראויים. אפשר לחוש מידה של אהדה יתרה לגיבור שלו, שמצליח לעמוד איתן מול הלחצים של השר הכול יכול, פנחס ספיר. לרגע אנו שבים לאותם ימים, שבהם פנחס ספיר היה המוציא והמביא, 'ממליך המלכים'.

כותב אבנרי: "תפיסתו הבסיסית של כ"ץ את תפקידו, כמי שעומד בראש מוסד ממלכתי כגוף ציבורי פעיל ולוחם, הייתה ללא ספק חריגה ושונה במהותה מהדגם המצוי שהיה קיים במינהל הישראלי. ניתן היה אולי להמשילה לתפיסתו של מנהל עסקים אמריקני גדול ששואף לכבוש את השוק על-ידי מוצר חדש כדי להפיק את מלוא הרווח האפשרי למען בעלי המניות. במקרה הזה בעלי המניות של כ"ץ לא היו השרים או חברי הכנסת אלא השכבות החלשות. אלה שנזקקו לעזרתו. אלה שלמענם הוא נלחם" - עמוד 284.

לעיתים, יש תחושה של ביקורת סמויה, כאשר כ"ץ חש הזדהות עמוקה עם הפגנות הפנתרים השחורים, והוא מתאר בהקפדה את המעקב של האיש אחר ההתרחשויות. אדי מלכה אחד ה'פנתרים' מתקשר אליו ומזהיר מהטלת בקבוקי תבערה לעבר כמה יעדים. כ"ץ ממנהר לדווח למשטרה, אך כאן המשטרה לוקה בעודף ביטחון עצמי - ובשלב מאוחר מושלכים הבקבוקים.

תפקידו של ביוגרף

כאן ראוי להביא את דבריה של פרופ' אניטה שפירא, מחברת של ביוגרפיות אחדות: "ביוגרפיה נדרשת למצוא שיווי משקל בין אמפתיה לביקורת: בלי אמפתיה יש חשש לביוגרפיה מרושעת וצינית שעושה עוול למושא שלה. בלי ביקורת היא תגלוש להגיוגרפיה, שיר הלל בלתי אמין הגורם לניכורו של הקורא."

אבנרי ידע לרקוח את המרקחת הנכונה, להביא פרטים נחוצים, לעקוב אחרי מהלכים חשובים, להיזהר מעומס של ציטוטים ופרטים. בביוגרפיה המשובחת שכתב הכל במידה הנכונה, אין לנו תחושה שמציקה כאשר הביוגרף מעמיס פרטים לא נחוצים עד שמתקבלת תחושה שקיבלנו עיסת שמרים שלא תפחה. בביוגרפיה שכתב אריה אבנרי קיבלנו עוגה למופת.

מי שעוקב אחר הדוחות של כ"ץ על מצב העוני מבין שזו אותה פצצת זמן, שמלווה אותנו, פצצה מתקתקת. כשאנו נזכרים בדוחות על מצב העוני, בסיפור המחאה ששלט בתקשורת לפני שנתיים וחצי, ברור לנו, שהנורות האדומות שחשף כ"ץ עדיין דולקות: אנו מבינים, כמה האיש תרם, כמה הוא חסר לנו היום. אנו קוראים את אזהרותיו, את מלחמתו להמשיך ביתר שאת לתיקון הפערים החברתיים ולא להישאר אדיש. כשנחשפים שוב ושוב לסערות הימים ההם, כשזוכרים מה קורה היום, נזכרים במלים של השיר שסיפר לנו על "מראית הַדָּז'הּ וו."

אבנרי כביוגרף מצדיע לישראל כ"ץ - ותעודת ההוקרה שלו בסוף הספר, נכתבת באותיות של זהב: "אבל האיש היקר הזה, בעל המבט התמים והחיוך כובש הלבבות, השאיר אחריו יותר מכמה מזכרות. הוא השאיר אחריו חוקים חברתיים שיחזיקו מעמד שנים רבות... הוא השאיר אחריו דרך - לעיתים סלולה, לעתים מחכה עדיין לגמר הסלילה - של השקפה חברתית מתקדמת. של דאגה לפרט, למוגבל, לקשיש, לחסר ההשכלה, לחסר האמצעים. אלו הן המזכרות האמיתיות שהשאיר אחריו ישראל כ"ץ החלוץ החברתי."

תאריך: 23/02/2014 | עודכן: 23/02/2014

מועדון הבלוגרים מועדון VIP	לקבלת רשימות הרצל חקק לדוא"ל שלך עם פרסומן הקלק כאן להצטרפות הקלק כאן
תגיות: אריה אבנרי, מבקר המדינה, מיכה לינדנשטראוס	
